

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ГЕНДЕР
ТЕНГЛИГИ КОМИССИЯСИ
ФАРҒОНА ДАВЛАТУНИВЕРСИТЕТИ ҚОШИДАГИ
ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИ ТАДҚИҚОТЛАР МАРКАЗИ
“ҚАЛЪ НУРИ” АЁЛЛАР ВА УЛАРНИНГ ОИЛАЛАРИНИ
ИЖТИМОИЙ-ҲУҚУҚИЙ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ МАРКАЗИ

ЁШЛАРДА МИЛЛИЙ УРФ-ОДАТ ВА АНЪАНАЛАРГА АКСИОЛОГИК МУНОСАБАТНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ ГЕНДЕР ХУСУСИЯТЛАРИ

халқаро онлайн конференция
материаллари тўплами

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИ
КОМИССИЯСИ**

**ФАРҒОНА ДАВЛАТУНИВЕРСИТЕТИ ҚОШИДАГИ ГЕНДЕР
ТЕНГЛИГИ ТАДҚИҚОТЛАР МАРКАЗИ**

**“ҚАЛБ НУРИ” АЁЛЛАР ВА УЛАРНИНГ ОИЛАЛАРИНИ
ИЖТИМОЙ-ҲУҚУҚИЙ ҚўЛАБ-ҚУВВАТЛАШ МАРКАЗИ**

ЁШЛАРДА МИЛЛИЙ УРФ-ОДАТ ВА АНЪАНАЛАРГА АКСИОЛОГИК МУНОСАБАТНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ ГЕНДЕР ХУСУСИЯТЛАРИ

**халқаро онлайн конференция материаллари
тўплами**

20 май 2022 йил

Фарғона-2022

«Ёшларда миллий урф-одат ва анъаналарга аксиологик муносабатни юксалтиришнинг гендер хусусиятлари»– Фарғона, 20.05.2022.

Масъул муҳаррир:

Турғуной Эгамбердиева - педагогика фанлари доктори, профессор, Фарғона давлат университети қошидаги Гендер тенглиги тадқиқотлар маркази раҳбари

Ташкилий қўмита ва таҳрир ҳайъати:

Б.Шермуҳаммадов	Раис, Фарғона давлат университети ректори, профессор.
И. Зокиров	раис муовини, илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор;
Т.Эгамбердиева	Фарғона давлат университети профессори, ФарДУ Гендер тенглиги тадқиқотлар маркази раҳбари
И. Сиддиқов	аъзо, ФарДУ фалсафа кафедраси доценти, фалсафа доктори
Б. Курбонова	аъзо, ФарДУ Хотин-қизлар кенгаши раиси

© Фарғона давлат университети, 2022.

masalalar va ularni echishda mantiq elementlarini qo'llash" bo'yicha fikrlar yuritilgan.

H.T.To'raev, A.Yunusov va D.I.Yunusovalar mantiq elementlari mazmuni va uni o'qitish imkoniyatlari haqida o'z fikr mulohazalarini bildirgan. H.T.To'raevning tadqiqot ishlarida mantiq elementlaridan foydalanishning nazariy asoslari, mantiq elementlari mazmuni va uning kibernetikaga tatbiqlari bo'yicha to'xtalib o'tilgan. S.S.Sodiqov "Talabalarni mustaqil ishlarini tashkil etishda mantiqiy elementlarni qo'llash" bo'yicha tadqiqot ishlarini olib borgan. N.R.Umarova tomonidan "Filologiyada mantiq elementlari va ular ustida amallardan foydalanishga doir bazi muloxazalar" nomli maqolasida muloxazalar va ular ustida amallarga doir ma'lumotlar ularni filalogiyada qo'llanilishi mantiqiy formulalar va qonunlarning tildagi talqinlari haqida fikr yuritilgan.

Pedagogika oliy ta'lim muassasalari talabalarining mantiqiy savodxonligi deganda zamonaviy mantiq asoslarini bilish va mantiqiy tarkibiy qismi uchun ilmiy asos yaratishni o'z ichiga olgan talabalarining bilim va ko'nikmalar majmuasini shakllantirishning maqsadli, pedagogik jihatdan tashkil etilgan va kasbiy yo'naltirilgan jarayonini tushunamiz; o'qish va bo'lajak o'qituvchi faoliyati uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lgan ko'nikmalarni (mantiqiy-lingvistik va mantiqiy- deduktiv faoliyat metodlari) o'z ichiga oladi.

Mantiqiy bilim va ko'nikmalarning tegishli majmui mantiqiy savodxonligining mazmuni sifatida qaraladi. Talabalarining mantiqiy savodxonligi rivojlanishi o'z-o'zidan, ya'ni maxsus uyushtirilmagan, maxsus reja va tizimsiz turli fanlarni o'rganish jarayonida, boshqariladigan, maxsus uyushtirilgan, maqsadga muvofiq - mantiqni o'rganishni nazarda tutgan tegishli kurslar doirasida sodir bo'lishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Djo'raqulova A.S., Jo'raeva A.X. "Boshlang'ich sinf matematika darslarida nostandart masalalar va ularni yechishda matematik mantiq elementlarini qo'llash" Zamonaviy ta'lim 2016-yil 9-son
2. Umarova N.R. "Filologiyada matematik mantiq elementlari va ular ustida amallardan foydalanishga doir bazi muloxazalar" O'zbekistonda xorijiy tillar ilmiy metodik elektron jurnali 1-son 2019-yil
3. Мусаев Ж. Мустақил фикрлаш салоҳиятини ривожлантириш машқлари// Узлуксиз таълим, 4-сон, 2012. -Б.-17-18
4. Нишонава З. Мустақил ижодий фикрлашни ривожлантиришнинг психологик асослари. Докт. дисс.... – Т., 2011. -252 б

BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KONFLIKTOLOGIK KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAVSIFI

*Kamoldinov Muhammadsodiq Baxtiyor o'g'li
Farg'ona politexnika instituti*

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari, bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishning amaliy metodik tizimi, bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirish samaradorligi o'rganilgan. Shuningdek, bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik-psixologik tavsifi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: konfliktologik kompetentlik, kompetentlik, pedagog, nazariy-metodologik asos, takomillashtirish, texnologik, model, analiz va sintez.

Bo'lajak o'qituvchilarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirish jarayoniga shaxs xususiyatlarining aloqadorligi o'rganish asosida quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi: bo'lajak o'qituvchilarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishda konfliktologik

kompetentlik komponentlarini quyidagicha belgilab olish lozim: motivatsion-qadriyatli komponent, kognitiv komponent, kommunikativ komponent, emotsional-irodaviy, komponent, refleksiv komponent va tashkiliy-faoliyatli komponent; bo'lajak o'qituvchilarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishda yo'nalganlik, qadriyatli munosabatning shakllanganligi, nizo va tanqidga barqarorlik, muloqotchanlik, kommunikativlik, emotsional barqarorlik, irodaviy sifatlarining rivojlanganligi, o'ziga ishonchning adekvatligi, refleksivlik, tashkilotchilik kabi shaxs xususiyatlarining aloqadorligi e'tiborga olish lozim.

M.Yo'ldoshev hamda N.Nazarzodalar tomonidan olib borilgan tadqiqot rahbarlik psixologiyasi va unga nisbatan belgilanadigan axloqiy talablar mohiyatini tadqiq etishga yo'naltirilgan bo'lib, ilmiy izlanish muammosini hal etishda rahbarlik faoliyatini olib borishda duch kelinadigan shaxslararo yoki jamoaga tegishli bo'lgan nizolarni bartaraf etishga hal e'tibor qaratilgan. Mualliflarning qayd etishlaricha, biror taraf uchun ijobiy, boshqa taraf uchun salbiy yoki ikkala taraf uchun salbiy yoki ijobiy, ammo ular orasida hali echilmagan, hal qilinmagan qarama-qarshilik, ziddiyat nizo sifatida kun tartibiga chiqadi. Ayni o'rinda mualliflar "nizo" tushunchasining mohiyatini yoritishga to'g'ri yondashganliklari, biroq, uning mohiyatini yoritishga to'la muvaffaq bo'lmaganliklarini ta'kidlab o'tish maqsadga muvofiqdir. Zero, berilgan ta'rifda nizo uning ishtirokchilari (tarafalar), nizoli vaziyat mohiyati (ijobiy yoki salbiylik kasb etishi), nizo oqibatlarini (nizoli vaziyatlarning hal etilmaganligi), o'zaro munosabat mazmuni (qarama-qarshilik)ga nisbatan bir qadar to'g'ri yoritilgan. Biroq, mualliflar fikrni ifodalashda uning gramatik jihatdan to'g'ri shakllantirilishiga e'tiborni qaratmaganlar. Birinchidan, bir jumlaning o'zida "taraf" atamasi uch marta qo'llanilgan.

Ma'lumki, nutqning to'g'ri ifodalanishiga qo'yiladigan talablardan biri – uning boyligi sanaladi. Shunga ko'ra berilgan ta'rifdan "taraf" atamasi bilan ifodalangan sub'ektlarni keyingi o'rinlarda "tomon", "nizoga kirishuvchilar", "bir-birlariga qarama-qarshi bo'lgan shaxslar" kabi jumalar yordamida ko'rsatish mumkin edi. Ikkinchidan, berilgan ta'rifning dastlabki qismini tashkil etuvchi "biror taraf uchun ijobiy, boshqa taraf uchun salbiy yoki ikkala taraf uchun salbiy yoki ijobiy" jumlasini mantiqiy jihatdan yakunlanmagan. Bizning nazarimizda, bu o'rinda jumlaning har ikki qismi "xarakter kasb etsa-da" fe'li yordamida bir-biri bilan bog'lanishi zarur edi. Ya'ni, "biror taraf uchun ijobiy, boshqa taraf uchun salbiy yoki ikkala taraf uchun salbiy yoki ijobiy xarakter kasb etsa-da" tarzida. Uchinchidan, berilgan ta'rifning ikkinchi qismida "ular orasida" iborasining qo'llanilishi ortiqcha. Ya'ni, "ammo hali echilmagan, hal qilinmagan qarama-qarshilik" ekanligini ko'rsatishning o'zi kifoya edi.

E.Akimovaning ta'kidlashicha, o'quvchilar o'rtasidagi nizolarga muvaffaqiyatli aralashish pedagogning tutgan o'rniga bog'liq. Pedagoglarning faoliyatlarida bu borada to'rt xil yondashuv ko'zga tashlanadi: nizoli hal qilishga yakkahokimlik asosida (avtoritar) yondashish (bunga ko'ra pedagog har qanday nizoni salbiy hodisa deb hisoblaydi va uni butunlay bartaraf etishga, yo'q qilishga urinadi; nizoli hal qilishga betaraf munosabatda bo'lish (bunga ko'ra pedagog o'quvchilar o'rtasida vujudga kelgan qarama-qarshiliklar, ziddiyatlarni imkon qadar ko'rmaslikka, anglamaslikka harakat qiladi); nizoli bartaraf etishdan qochish (bunga ko'ra pedagog yuzaga keladigan nizolarni o'quvchilar bilan tashkil etiladigan tarbiyaviy ishlardagi muvaffaqiyatsizlik deb hisoblaydi va hosil bo'lgan nizoni qanday hal qilishni bilmaganligi uchun nizoli vaziyatdan o'zini olib qochadi); nizoli hal qilishga aniq maqsad va tahlil asosida yondashish (bunga ko'ra pedagog o'quvchilar jamoasi to'g'risida to'la ma'lumotga hamda pedagogik nizolar mohiyatiga doir bilim, malaka va malakalarga egaligi sababli vujudga kelgannizoning kelib chiqish sabablarini tahlil qila oladi, shu sababli yoki mavjud nizoni bartaraf etadi, yoki uning so'nggi nuqtagacha o'sib borishiga imkoniyat yaratadi; bu holat esa pedagogga nizolarni ularning o'sib borishining to'rtinchi bosqichidagina nazorat qilish va boshqarish imkoniyatini yuzaga keltiradi).

Bordi-yu, pedagog muammoli vaziyatga yakka hokimlik (avtoritar), betaraflik nuqtai nazardan yondashsa, yoki nizoli hal qilishdan qochsa, u holda o'smirlar o'rtasidagi o'zaro kelishmovchilik tobora chuqurlashib boraveradi. Agarda o'qituvchi nizoli hal qilishga aniq maqsad va tahlil asosida yondashsa, u holda nizoli vaziyat o'smirlar faoliyatining ijobiy yakun

topishini ta'minlaydi.

So'nggi yillarda pedagogika sohasida ham ta'lim va tarbiya jarayonida yuzaga keladigan nizolarni o'rganishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, A.Kuzina pedagogik nizolar va ularni tarbaraf etish yo'llarini tadqiq etar ekan, o'qituvchilarning o'rtasida va o'qituvchilar hamda ta'lim muassasalarining rahbarlari o'rtasida yuzaga keladigan pedagogik nizolarni salbiy hodisa sifatida baholaydi. Muallifning fikriga ko'ra yosh avlodning ta'limi va tarbiyasiga mas'ul shaxslarning pedagogik jarayonda o'zaro nizoga borishlari ma'naviy-axloqiy jihatdan to'g'ri emas. Bu o'rinda A.Kuzina o'qituvchilarning bir-birlari bilan, shuningdek, rahbar va o'qituvchilarning o'zaro nizo borishlarining oldini olishga doir tavsiyalarni ishlab chiqadi.

Muammoga oid manbalardan birida esa pedagogik nizolarning chastotasi va xarakteri sinf jamoasining uyushqoqligiga bog'liq bo'lishi aytiladi. Sinf jamoasi qanchalik uyushqoq bo'lsa, unda pedagogik nizolarning kelib chiqish ehtimoli shunchalik pastdir. Aksincha, sinf jamoasi qanchalik tarqoq, kichik guruhlarga bo'lingan bo'lsa, unda pedagogik nizolar shunchalik ko'p yuzaga keladi. Chunki uyushqoq jamoada uning barcha a'zolari tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan umumiy maqsad mavjud bo'lib, o'quvchilarning birgalikdagi faoliyatlari jarayonida umumiy qadriyatlar va barcha uchun birdek bo'lgan qoidalar shakllanadi. Bu kabi jamoada o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida yuzaga keladigan nizolar ko'p hollarda ijobiy xarakter kasb etadi. Zero, bunday nizolar sinf jamoasining umumiy maqsadlariga erishishning samarali yo'llarini topishga yo'naltiriladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Акимова Е.Е. Педагогические основы использования конфликта в образовательном конфликте: Автореф. дис. . канд. пед. наук. – Н. Новгород, 1999
2. Богин В.Г. Обучение рефлексии как способ формирования творческой личности // Современная дидактика: теория – практике / Под ред. И.Я. Лернера, И.К. Журавлева. – М., 1993
3. Кузина А. А. Воспитание конфликтологической компетентности старшеклассников. Автореферат дис. . канд. пед. наук. – М., 2007
4. Петровская Л. А. Гуманистическая ориентация педагогического общения и современная школа // Инновационное обучение: стратегия и практика. – М.: МГУ, 1994.
5. Сгонникова Е.М. Развитие конфликтологической компетентности будущих учителей: Дис. ... канд. пед. наук. – Шадринск, 2010
6. Шварцман К.А. Философия воспитания: критический анализ немарксистских концепций. – М., 1989. – 208

BO'LAJAK PEDAGOGLARDA MANTIQIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING DARAJA VA MEZONLARI

Solijonov Jasurbek Valeriy o'g'li
Farg'ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak pedagoglarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari, fanlararo hamkorlik asosida bo'lajak pedagoglarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirish metodikasi, fanlararo hamkorlik asosida bo'lajak pedagoglarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirish samaradorligi o'rganilgan. Shuningdek, bo'lajak pedagoglarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning daraja va mezonlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: pedagog, mantiqiy tafakkur, nazariy-metodologik asos, kompetentlik, takomillashtirish, pedagogik, texnologik, model, didaktik, ijtimoiy ahamiyat, tarbiyaviy xususiyat, fanlararo hamkorlik.

	<i>tadqiq etilishi</i>	
<i>Kamoldinov M.</i>	<i>Boʻlajak pedagoglarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik-psixologik tavsifi</i>	<i>276-278</i>
<i>Solijonov J.</i>	<i>Boʻlajak pedagoglarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning daraja va mezonlari</i>	<i>278-280</i>
<i>Yoʻlbarsova I.</i>	<i>Biologiya yoʻnalishi talabalarining bioetik madaniyatini rivojlantirishda ijtimoiy pedagogik komponentlar tavsifi</i>	<i>281-283</i>